

112 - 113 - 114

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده زبان‌شناسی

گروه فرهنگ و زبانهای باستانی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته فرهنگ و زبانهای باستانی

(بررسی انجامه‌های دینکرد)

(پژوهشی در سرگذشت و چگونگی انتقال دینکرد در سنت زرتشتی روزگار اسلامی)

استاد راهنما:

دکتر حمیدرضا دالوند

استاد مشاور:

دکتر سیروس نصراله‌زاده

پژوهشگر:

رؤیا اشرفی

شهریورماه ۱۳۹۸

سپاس بیکران خداوند بزرگ را که فرصتی معتظم به من ارزانی فرمود و راهی فرارویم گشود تا با اندیشه، فزینک و زبان پشینان خردمند میهنم آشنا گردم.
و سپاس و درود فراوان به یکایک استادان ارجمند و فرهیخته‌ای که در این راه، یاریم کردند. یادشان در قلب و نشان در دقترم گرامی باد. بزرگواران:

روان شاد جناب آقای دکتر محسن ابوالقاسمی

جناب آقای دکتر حمید رضا دلوند

سرکار خانم دکتر فرزانه نقاش

سرکار خانم دکتر نادیا حاجی پور

جناب آقای دکتر محمد تقی راشد محصل

سرکار خانم دکتر زهرا زرشان

جناب آقای دکتر حسین صافی

سرکار خانم دکتر امید ملک بهبانی

سرکار خانم دکتر شهید میرفرزانی

جناب آقای دکتر سیروس نصراله زاده

سرکار خانم دکتر فرزانه زوایی

پیشکش به:

روان پاک پر و مادر مهربان و خداکارم، نخستین آموزگاری که نه تنها خواندن و نوشتن، که گذشت و صبوری کردن را به من آموختند.

و به:

همسر و فرزندان عزیزم که همیشه همراه و مشوقم بوده‌اند.

کتاب دینکرد از بزرگترین و مهمترین کتاب‌های زبان پهلوی است. این کتاب، فشرده‌ای از تعالیم اوستا را دربردارد و در آن به مسائل گوناگون پرداخته شده و به درستی « دانشنامه مزد بسنا » نامیده شده است. در گذر زمان و با هجوم بیگانگان، کتاب دینکرد چندین بار به نابودی کشیده شده و مطالب آن پراکنده گردیده، که در زمان‌های مختلف، در چهار مرحله به همت و کوشش موبدان بزرگ زردشتی، بازسازی و تدوین گردیده است.

حواشی متون کهن و انجامه‌ها، در پژوهش‌های تاریخی از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و گاه می‌توانند از متن مهمتر باشند. در بخش پایانی دینکرد یا انجامه‌های آن که موضوع این پژوهش است، ضمن بررسی و تحلیل انجامه‌ها به اسامی گردآورندگان و کاتبان دینکرد و زمان نگارش نسخه‌هایی از آن اشاره شده است. با توجه به محل کتابت انجامه‌ها، می‌توان به پراکندگی جامعه زردشتی در شهرهای ایران به خصوص یزد و کرمان، و سیر مهاجرت آنها از ایران تا هندوستان پی برد.

همچنین، با توجه به اینکه نگارش انجامه‌ها در دو قرن پس از ورود اسلام صورت گرفته، از لابلای آن می‌توان به تلاشی که از سوی جامعه زردشتی برای سازگار کردن خود با شرایط موجود و حفظ منابع فرهنگی صورت گرفته، پی برد.

فهرست مطالب

عنوان مطلب	شماره صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	۳
۱-۱- مسئله پژوهش	۴
۲-۱- موضوع پژوهش	۴
۳-۱- قلمرو پژوهش	۵
۴-۱- اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش	۵
۵-۱- اهداف پژوهش	۵
۱-۵-۱- اهداف فرعی	۶
۶-۱- کاربرد پژوهش	۶
۷-۱- نوع پژوهش	۶
۸-۱- سوالات پژوهش	۶
۱-۸-۱- سوالات فرعی	۶
فصل دوم: روش شناسی پژوهش	۸
۲-۱- روش گردآوری داده‌ها	۹
۲-۲- روش تحلیل داده‌ها	۹
فصل سوم: پیشینه پژوهش	۱۰
۳-۱- تعریف مفاهیم	۱۱
فصل چهارم: سرگذشت دینکرد	۱۲
بخش اول	۱۳
۱-۴- دینکرد	۱۳
۱-۱-۴- موضوع کتاب‌های دینکرد	۱۳
۲-۱-۴- پدیدآورندگان	۲۰

فهرست مطالب

عنوان مطلب	شماره صفحه
۲-۴- کاتبان	۲۶
۳-۴- نسخه‌های دینکرد	۳۱
۴-۴- بستر تاریخی پیدایش دینکرد	۳۴
۱-۴-۴- سیر مهاجرت از بغداد تا هند	۴۶
۵-۴- پژوهش‌های جدید دینکرد، چاپ‌ها، ترجمه‌ها، تفسیرها	۵۱
بخش دوم	۵۴
۶-۴- انجامه نخست	۵۴
۱-۶-۴- حرف نویسی	۵۴
۲-۶-۴- آوانویسی	۵۷
۳-۶-۴- ترجمه	۶۲
۷-۴- انجامه دوم	۶۸
۱-۷-۴- حرف نویسی	۶۸
۲-۷-۴- آوانویسی	۷۰
۳-۷-۴- ترجمه	۷۲
۸-۴- انجامه سوم	۷۴
۱-۸-۴- حرف نویسی	۷۴
۲-۸-۴- آوانویسی	۷۵
۳-۸-۴- ترجمه	۷۶
۹-۴- انجامه چهارم	۷۸
۱-۹-۴- حرف نویسی	۷۸
۲-۹-۴- آوانویسی	۷۸
۳-۹-۴- ترجمه	۷۹

فهرست مطالب

عنوان مطلب	شماره صفحه
۱۰-۴- انجامه پنجم	۷۹
۱-۱۰-۴- حرف نویسی	۷۹
۲-۱۰-۴- آوانویسی	۸۰
۳-۱۰-۴- ترجمه	۸۰
۱۱-۴- انجامه ششم	۸۱
۱-۱۱-۴- حرف نویسی	۸۱
۲-۱۱-۴- آوانویسی	۸۲
۳-۱۱-۴- ترجمه	۸۲
۱۲-۴- حرف نویسی بسیار کهن از انجامه های دینکرد	۸۳
۱۳-۴- آوانویسی	۸۴
۱-۱۳-۴- ترجمه ی کهن انجامه های اول و دوم	۸۵
۱۴-۴- یادداشت ترجمه ی کهن دینکرد	۹۳
۱۵-۴- متن پهلوی	۹۸
۱-۱۵-۴- انجامه سوم	۹۸
۲-۱۵-۴- انجامه چهارم	۹۹
۳-۱۵-۴- انجامه پنجم	۹۹
۴-۱۵-۴- انجامه ششم	۱۰۰
واژه نامه	۱۰۱
فصل پنجم : نتیجه گیری	۱۲۴
کتاب نامه	۱۲۶

مقدمه

دینکرد، مجموعه‌ای ۹ جلدی است که جلد‌های اول، دوم و بخش آغازین جلد سوم آن در گذر زمان از بین رفته و در دسترس نیست. مجموعه کتابهای دینکرد اهمیت یکسانی ندارد و در آنها به مسائل مختلف پرداخته شده است. به طور خاص کتابهای ۳ تا ۵ به استدلال عقلی^۱، کتاب ۶ به حکمت اخلاقی^۲ و کتابهای ۷ تا ۹ به خداشناسی تفسیری^۳ پرداخته اند. این کتاب که حاصل اسلامیزه شدن گسترده جامعه‌ی پارسی است دو هدف را دنبال می‌کند:

۱. پاسخ دادن به ایرادات و حملات مسلمانان بر ضد ثنویت^۲. فشرده ای از کتاب آسمانی که بتوان آن را حفظ کرد.

پس از نگارش دینکرد در عصرها و زمان‌های مختلف، نسخه برداران الحاقیه‌هایی در آخر دست نویس خود بدان اضافه کرده اند. در این الحاقیه یا انجامه‌ها به ذکر نام و نسب خود پرداخته و توضیحات لازم را در مورد کار خود داده‌اند، مثلاً اینکه در چه زمان یا مکانی این نگارش به پایان رسیده، و اینکه نسخه‌ی مربوطه از نسخه دست‌نویس چه کسی رونویسی شده است. کاتبان در انجامه‌های خود ضمن طلب آمرزش به روان پاک پیشوایان بهدینان که با همت خود در خوانش، نگرش و ویرایش دینکرد کوشیده‌اند، به آیندگان سفارش می‌کنند که این اثر ارجمند را خوانده و به کار گیرند و همچون پیشینیان خود، درست و دقیق از آن رونوشتی گرفته و برای نسل‌های بعد به یادگار حفظ کنند. با گسترش روزافزون اسلام و ضعف و سستی تعالیم زرتشت، موبدان و پیشوایان دینی سعی داشته‌اند که آئین‌های مزدیسنان را در جامعه‌ی زردشتی آن روز همچنان زنده و پویا نگاه دارند. تلاش آنان برای حفظ دین زردشتی و پای‌بند نگاه داشتن مردم به آیین نیاکان خود در لابلای انجامه‌ها مشهود است.

پژوهش حاضر که که کاری بر روی انجامه‌های دینکرد است، در پنج فصل تنظیم گردیده است:

در فصل چهارم که در واقع کار اصلی این پژوهش است، انجامه‌های دینکرد، در دو بخش: هم در زمینه‌ی تاریخی و هم از دیدگاه زبان‌شناختی مورد بررسی قرار خواهند گرفت. در بخش اول به مجموعه کتاب‌های دینکرد، موضوع و اهمیت آنها و همچنین چگونگی انتقال این میراث مکتوب گران سنگ از نسلی به نسل دیگر تا رسیدن به دوران کنونی، با وجود دشواری‌ها و فراز و نشیب‌های تاریخ سنت زردشتی اشاره خواهد شد. به نقش برجسته موبدان بزرگ زردشتی و کاتبان و نسخه‌نویسان در حفظ و نگهداری آثار غنی فرهنگی و تلاش خستگی‌ناپذیر آنان در این زمینه پرداخته خواهد شد. فضای

1. rational apologetic

2. moral wisdom.

3. exegetical theology

فکری جامعه زردشتی قرن سوم و چهارم هجری، در دوران حکومت اسلام، بررسی و در ادامه، بستر تاریخی، قلمرو مکانی و سیر مهاجرت زردشتیان از ایران تا هندوستان مورد توجه قرار خواهد گرفت. در بخش دوم، انجامه‌های دینکرد، حرف نویسی، آوانویسی و ترجمه خواهند شد. به دنبال آن، ترجمه‌ای از انجامه‌های اول و دوم دینکرد که در زمان‌هایی بسیار دور صورت گرفته، همراه با نقد و بررسی آن و متن پهلوی انجامه‌ها آورده خواهد شد. از آنجا که این ترجمه‌ی کهن برای خواننده‌ی امروز تا حد زیادی نامفهوم و مبهم به نظر می‌رسد، واژه به واژه‌ی این ترجمه با مطابقت با متن پهلوی آن آورده شده است. متن پهلوی انجامه‌های سوم تا ششم نیز ضمیمه شده است، و در پایان واژه نامه و کتاب نامه خواهد آمد.

فصل اول: کلیات

۱-۱- مسئله پژوهش

پس از سقوط ساسانیان و تسلط دین جدید، موبدان اندیشمند زردشتی در فارس بر آن شدند که خط و زبان پهلوی را که نمودار هویت آنان بود و همچنین احکام دین را حفظ کنند. دینکرد بدون تردید بزرگترین و مهمترین اثر به فارسی میانه و در حکم دایره‌المعارف بزرگی است که علوم و دانش‌های گوناگون را در خود جای داده است. این کتاب ارزشمند در اصل به منظور دفاع از دین مزدیسنی، آموزه‌ها و اصول عقاید آن تدوین شده است.

با چیره شدن تازیان، کتاب دینکرد نیز که همچون دیگر کتابهای ارزشمند پهلوی بر اثر این تندباد شگرف پراکنده شده بود، به همت یکی از فرزندان خلف ایران، آذرباد فربی فرخزادان‌گردآوری و تدوین گردید. ویژگی‌های نثری کتاب دینکرد نشان می‌دهد که در گذر زمان‌ها به دست چند نویسنده در چند دوره بازسازی، اصلاح و تدوین شده تا به شکل و سامان امروزی به دست ما رسیده است. آخرین مدون دینکرد آذرباد ایمیدان^۱، این مهم را تکمیل و به سرانجام رسانده است. در این پژوهش، نگاهی به سرگذشت دینکرد و چگونگی حفظ آن در روزگار پرفراز و نشیب گذشته خواهیم داشت.

۱-۲- موضوع پژوهش

عصر مامون، یعنی همان زمانی که آذر فربی پسر فرخزاد کتاب مفصل دینکرد را در بغداد تدوین می‌کرد، یکی از بزرگترین دوره‌ها در آزادی اندیشه، مذهب و عقیده در اسلام است.

در این عصر است که علم کلام و بحث در ادیان و مذاهب، اعم از اسلامی و غیر اسلامی شایع گشت. تا پیش از اسلام مضامین اوستا سینه به سینه و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شد، اما از اوایل قرن سوم هجری موبدان و بزرگان مذهبی به فکر جمع‌آوری و حفظ میراث فرهنگی به صورت مکتوب افتادند. در فضای فکری قرن سوم تا قرن پنجم هجری جامعه زردشتی تلاش دارد تا شاید برای معاف شدن از پرداخت جزیه خود را اهل کتاب معرفی کند. در انجامه‌ی نخست دینکرد صحبت از کتاب و کلام خیر می‌شود. در واقع اسلام با کتاب خود و اینکه کلام خداست جامعه زردشتی را به چالشی بزرگ کشانیده و باید حفظ میراث فرهنگی از جمله دینکرد را مدیون این چالش دانست. اینکه چگونه اصول دین اسلام و فقه و شریعت آن رفته رفته در اصول فکری جامعه زردشتی تاثیر گذاشته است، موضوعی است که در این پژوهش بدان پرداخته خواهد شد.

^۱. آذرباد فربی پسر فرخزاد. اضافه کردن "ان" بعد از اسم، برای نشان دادن نسب خانوادگی و اشاره به نام پدر، به کار می

رفته است.

^۲. آذرباد پسر ایمید

۱-۳- قلمرو پژوهش

(الف) قلمرو مکانی: محور بغداد - فارس - کرمان

با توجه به تحولات سیاسی، تاریخی و اجتماعی، و وضعیت جامعه‌ی زردشتی در دوران مختلف پس از اسلام، و بر اساس انجامه‌ها، به مکان‌هایی که نسخه‌هایی از دینکرد، تدوین و کتابت شده است، اشاره خواهد شد.

(ب) قلمرو زمانی: از سده‌ی سوم تا ۱۲ هجری

اولین گردآوری و تدوین دینکرد در سده‌ی سوم هجری صورت گرفته و پس از آن در سده‌های مختلف، نسخه‌هایی از آن رونویس شده است که در این پژوهش به آنها پرداخته خواهد شد.

(ج) قلمرو موضوعی: تحولات و چگونگی حفظ و انتقال میراث مکتوب زرتشتی

پس از فروپاشی حکومت ساسانی و تسلط اسلام، زندگی ایرانیان دستخوش تغییر و تحولاتی گردید. در پی ویرانی‌ها و کشتارها، منابع مکتوب بسیاری از دست رفت. در این پژوهش، به این تحولات و همت و تلاش موبدان بزرگ زردشتی برای حفظ میراث فرهنگی نگاهی خواهیم داشت.

۱-۴- اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش

دینکرد میراث فرهنگی گران سنگی است که در گذر زمان به همت بزرگ مردانی میهن پرست و فرهیخته با تلاش و رنج بسیار حفظ و از خطر نابودی نجات یافته است. در لابلای گنجینه‌های غنی و ارزشمند برجای مانده از زبان فارسی میانه، از جمله دینکرد، چگونگی زیستنی نیک در جهان‌های گیتی و مینو و رستگاری انسان بیان گردیده است. انجامه‌های دینکرد از کامل‌ترین مجموعه انجامه‌های متون فارسی میانه به شمار می‌آیند. با مطالعه انجامه‌های دینکرد می‌توان به روند حفظ و انتقال متون کهن آشنا شد و کانون‌ها و مراکز زردشتی نشین ایران در دوره‌ی اسلامی را پیدا کرد و به چارچوبی نظری برای درک تاریخ کیش زردشتی در ایران پس از اسلام رسید.

۱-۵- اهداف پژوهش

هدف مستقیم از این پژوهش پاسخ به این سوال اصلی است که انتقال دینکرد در طول تاریخ و در سنت زردشتی روزگار اسلامی تا دوران کنونی چگونه صورت گرفته است؟

۱-۵-۱- اهداف فرعی

الف) نشان دادن تلاش و همتی که از سوی موبدان زردشتی برای حفظ این میراث مکتوب کهن صورت گرفته است.

ب) درک انجامه دینکرد از طریق آوانگاری، ترجمه و تحلیل.

ج) آشنایی با کانونها و مراکز زردشتی نشین ایران در دوره اسلامی.

۱-۶- کاربرد پژوهش

این پژوهش در سازمان میراث فرهنگی، بنیاد ایران شناسی، پژوهشگاه‌های علوم انسانی و فرهنگی و نهادهای مرتبط می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. این دستگاه‌های اجرایی با حفظ میراث‌های ارزشمند فرهنگی و معرفی آنها به نسل کنونی، نقش به‌سزایی در پاسداری از آنها ایفا می‌کنند.

۱-۷- نوع پژوهش

پژوهش حاضر، بنیادین و از نوع تاریخی می‌باشد و در آن به مسائل ریشه‌ای و رخدادها و تحولات تاریخی پرداخته می‌شود. اگر چه پژوهش تاریخی به دلیل تعلق آن به گذشته و عدم حضور محقق در صحنه‌ی بسیاری از رویدادها، دشواری‌های خاص خود را دارد و همچنین دامنه و حوزه‌ی مطالعات تاریخی بسیار گسترده و متنوع است، پژوهشگر می‌کوشد تا با بررسی منابع گوناگون و استناد به مدارک معتبر به سیر تحول جامعه‌ی زردشتی و سرگذشت دینکرد در خلال رویدادها پردازد.

۱-۸- سوالات پژوهش

سوال اصلی: انتقال دینکرد در طول تاریخ و در سنت زردشتی روزگار اسلامی تا دوران کنونی چگونه صورت گرفته است؟

۱-۸-۱- سوالات فرعی

چه کسانی در زمان‌های مختلف در تدوین و نسخه‌نویسی دینکرد نقش داشته‌اند؟

در چه مناطقی کتابت دینکرد صورت گرفته است؟

شرایط جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی این مناطق چگونه بوده است؟
کانون‌های زردشتی پس از ورود اسلام در چه مناطقی بیشتر حضور داشته‌اند؟
سیر مهاجرت‌ها چگونه و به چه مناطقی صورت گرفته است؟

فصل دوم : روش شناسی پژوهش

۱-۲- روش گردآوری داده‌ها

با توجه به ماهیت این موضوع، ابزار گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و عمدتاً اسنادی خواهد بود. با مراجعه به کتاب‌های خطی و شناسایی و بررسی اسناد و مدارک آرشیوی، اطلاعات مورد نیاز گردآوری خواهد شد.

۲-۲- روش تحلیل داده‌ها

در این پژوهش بنیادین، روشی که به کار گرفته خواهد شد، توصیفی-تحلیلی است. پژوهشگر بر آن است که با بررسی انجامه‌های دینکرد در نسخه دست‌نویس‌های پهلوی و نیز با مطالعه کتاب‌ها و مقالات مرتبط با موضوع، به اطلاعاتی در زمینه اصول فکری جامعه زردشتی در سده‌های نخستین پس از اسلام دست یابد و نیز به چگونگی حفظ و ماندگاری دینکرد در خلال رویدادهای تاریخی پی ببرد. پژوهشگر می‌کوشد ابتدا موضوع مورد بحث را توصیف و سپس با استفاده از اطلاعات و مطالب گردآوری شده موجود به تحلیل و تبیین داده‌ها بپردازد.

فصل سوم : پیشینه پژوهش

۳-۱- تعریف مفاهیم

الف) تعریف مفاهیم مرتبط با مسئله تحقیق، ابعاد موضوع و متغیرهای تحقیق

«سرنوشت دینکرد» متغیر اصلی و عوامل تاثیر گذار بر آن، متغیرهای فرعی محسوب می‌شوند. در طول تاریخ، متغیرهای تابع یا وابسته بسیاری بر سرنوشت دینکرد تاثیر گذاشته‌اند. تلاش عمده در این پژوهش، یافتن روابط بین این متغیرها است. تحولات سیاسی و اجتماعی و بحران‌هایی که ایران در طول تاریخ با آن روبرو بوده است، از جمله هجوم بیگانگان در سده‌های مختلف که به نابودی و پراکندگی آثار فرهنگی انجامید، همت و تلاش تدوین‌کنندگان و نسخه‌نویسان برای حفظ آثار و سپردن این امانت به آیندگان، سیر مهاجرت‌ها، زمان و مکان نگارش نسخه‌ها از جمله این متغیرها هستند. به مفاهیم اصلی در هر یک از متغیرها اشاره خواهد شد. زمینه و بستر تاریخی که تدوین دینکرد در آن شکل گرفته است، ناگزیری و اجبار به مهاجرت از سوی گروهی از ایرانیان در ایران و خارج از ایران، و بررسی‌ها و تحقیقات صورت گرفته ایران‌شناسان و دیگر مفاهیم مرتبط با این موضوع، تحلیل و بررسی خواهند شد.

ب) بررسی تاریخچه موضوع و سوابق پژوهش‌های انجام شده محققان دیگر در خصوص موضوع

در زمینه‌ی انجامه‌های نسخه‌های اوستایی، توسط کتابیون مزداپور بررسی‌هایی در دهه گذشته انجام شده است، اما درباره‌ی انجامه نسخه‌های پهلوی به جز اثر جمشید مانکجی اونوالا در ۱۹۴۰، کار چندانی صورت نگرفته است. اگرچه در مورد محتوای دینکرد، پژوهش‌ها و تحلیل‌های بسیاری از سوی پژوهشگران ایرانی و خارجی صورت گرفته است، اما سرگذشت دینکرد و چگونگی انتقال آن از گذشته تا کنون، موضوعی است که در این پژوهش برای اولین بار بدان پرداخته می‌شود.

فصل چهارم : سرگذشت دینکرد

بخش اول

۴-۱- دینکرد

دینکرد یکی از مهمترین کتابهای زبان پهلوی و خلاصه‌ای از تعالیم قرن دهم مزدیسنا است.

دینکرد تحت‌اللفظی به معنی «تالیف دینی» است و «دین»، در این کلمه و بسیاری موارد در مفهوم روایات و کتاب دینی (اوستا و زند) است. بنابراین، نام کتاب گویای این است که کتاب مبتنی بر اوستا و زند و ترجمه‌های آن است (تفضلی، ۱۳۷۶: ۱۲۸).

دینکرد را باید «تالیف» به معنی واقعی کلمه یعنی «گردآوری» و «تدوین» دانست که از نظر در برداشتن مطالب گوناگون آن را به درستی «دانشنامه‌ی مزدیسنا» نام نهاده‌اند (همان). این کتاب مجموعه‌ای از ۹ جلد است که از اهمیت یکسانی برخوردار نمی‌باشند. کتابهای اول، دوم و بخش آغازین کتاب سوم مفقود شده و در دسترس نمی‌باشند. گرچه در کل، دینکرد تعداد نسبتاً زیادی اشارات و نکته‌های تاریخی دربردارد، اغلب با اسطوره آمیخته شده است. گاه مطالب ضد و نقیضی گزارش می‌شود و بنابراین موثق بودن آن محل تردید است. برای مثال گزارش آخرین فصل کتاب سوم (که برطبق آن الکساندر یک نسخه از اوستا را سوزانده است و در جای دیگر آمده است که: این نسخه به دست یونانیان افتاد که به زبان خود ترجمه کردند)، اغلب به عنوان یک اتفاق تاریخی پذیرفته می‌شود، در صورتی که امروزه معلوم شده که هیچ اوستای مکتوبی قبل از دوره هلنیستی وجود نداشته و اولین نسخه مکتوب در دوره‌ی ساسانیان نوشته شده است. بسیاری از پژوهشگران برجسته از جمله بیلی و هنینگ احتمال وجود اوستای مکتوب را پیش از دوره‌ی ساسانی رد می‌کنند (ژینیو، ۲۰۱۱؛ کلنز، ۱۹۸۹: ۳) سبک این شاهکار تاریخی به لحاظ فشرده‌گی و به اختصار بیان کردن مطالب، اغلب دشوار و سرشار از نکات مبهم محسوب می‌شود و هنوز کار زیادی باید صورت بگیرد تا غنای کامل این اثر تاثیر گذار با جزئیات بیشتر درک شود.

۴-۱-۱- موضوع کتاب‌های دینکرد

بخشی از کتاب سوم که باقی مانده و تقریباً نیمی از دینکرد را تشکیل می‌دهد، بیش از ۴۰۰ فصل دارد. برخی از آنها بسیار کوتاه با موضوعات مختلف و بدون هیچ طرح کلی هستند. آنچه که آن را تا حدی یکپارچگی می‌بخشد، جهت‌گیری آن برضد «دین‌های بد» است. کیش دارانی که به وضوح با عناوین مانویان و یهودیان مشخص می‌گردند، اما نه مسلمانان، (که اقدامی محافظه‌کارانه و قابل درک است). تقریباً هر فصلی با کلمات «از شرح و تفسیر به‌دین» شروع می‌شود. که خود تأکیدی است بر